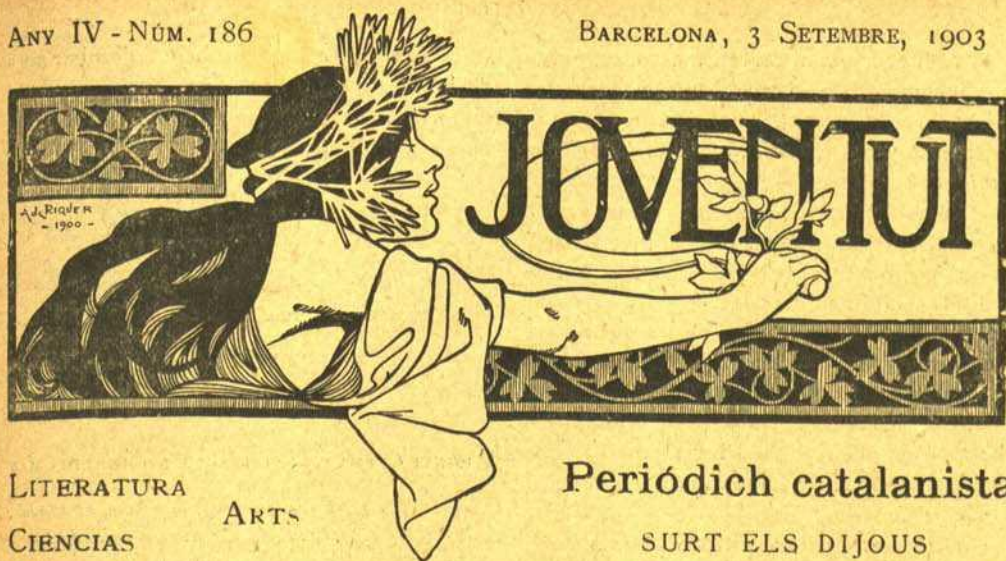

LITERATURA
CIENCIAS

ARTS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

Exercicis a la barra, per F. Pujulá y Vallés.—Observacions sobre la vida moderna (continuació), per Emili Tintorer.—Dos crepuscles, per Antón Busquets y Punset.—De la descastellanisació de Catalunya, per Pompeyus Gener.—Heretjias: El Mestre, per Salvador Albert.—La penedida, per Claudi Omar y Barre-ra.—Una Cleo (continuació), per Geroni Zanné.—Novas.

FOLLETI:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra.—Plech 32.

MÉS ENLLÀ DE LAS FORSAS, per Bjornstjerne Bjornson.—Traducció catalana.—Plech 6.

- EXERCICIS A LA BARRA

*El separatismo es la guerra.
Máximas federales: «Nuevo Régimen».*

VALLÉS Y RIBOT.

Hi há cosas que, pera dirlas, cal dirlas en castellá. Y aquesta es una d'aquellas que, lógica posada en boca d'un polítich a la madrilenya, resulta una aberració posada en boca de qui pretén dirigir el partit federal... y'l dirigeix pesi als rebels que, consensuts del equivocat camí que segueix el seu que- fe, no l'atacan obertament per por de per- dre popularitat.

He tingut ocasió de parlar particularment

ab el senyor Vallés sobre aquest punt, y li he sentit emetre ab molta brillantesa y soli- desa la seva opinió—de llavoras—sobre ell. De no haver sigut aixís, y de no estar con- vensut del talent... polítich de dit senyor, el creuria caygut en pecat d'ignorancia y heret- jia federal, mes sols me cab créurel caygut en pecat de pertorbació de la base fonamen- tal del Federalisme: el pacte.

El senyor Vallés y Ribot sab molt bé que, pera que hi hagi pacte entre dos individus, es necessari que la llur voluntat se pugui manifestar lliurement, y que altrament no hi há pacte ni cosa que s'hi assemblí entre ells; que no solzament pera pactar, sinó fins pera discutir es necessaria la llibertat, com trobém reconegut en las lleys qu'ordenan el dipòsit de la muller fora de la casa del marit contra'l qui vol entaular demanda de di- vorci.

Llibertat pera discutir la seva autonomia demanan las nacions oprimidas. ¿Cóm seria y cóm es, si no, possible la discussió?

¿Es que per ventura la federació ha de ve- nir imposada? Si es aixís, ¿a qué predicar federació? ¿No'n tenim prou d'imposicions pesant a sobre nostre, qu'ha sigut necessari que'ls homes de ciencia'n cerquessin una de nova?

¿Es que per ventura seria possible una fe- deració que portés per base la imposició?

¿No se li ocorreix al cervell més obscur que son incompatibles els conceptes de federació: *pacte, llibertat, convenció voluntària*, y'ls d'imposició: *tiranía, opressió, anulament de la voluntat del prohisme?*

Donchs bé: si federarse es pactar, y pera pactar es necessari ésser lliures, pera federar varias nacionalitats cal que aquestas nacionalitats siguin independentes, cal trencar avans tota imposició que pesi sobre ellas, cal donàrlashi'l lliure domini de sa voluntat, cal, referintnos al cas concret d'Espanya, donar la independència a las nacionalitats iberas (son ideas d'en Pi y Margall) pera que, un cop independentes, pactin *si volen... y si no volen, no pactin*.

Dir, donchs, que'l separatisme es la guerra, es dogmatitzar de la manera més antifederal que's pugui fer. La guerra de Cuba no la promogueren els cubans, sinó'ls espanyols que'ls hi negavan la llibertat.

Segons la teoria d'en Vallés y Ribot, no es un pertorbador un assesi; el qui promou el desordre es aquell que no's deixa assensinar pacífica y tranquilament.

Si'l senyor Vallés y Ribot ha tractat de passar la mà per la cara a tots els imbècils que se'l escoltan, digui lo que digui, y que tenen el *patriotismo grande* ficat dintre del cos; si ha pretès donar una estreta de mà al seu quefe Salmerón; si s'ha imaginat, al dir que'l separatisme es la guerra, que molestava als catalanistas, sàpiga que si algunas ideas hi há separatistas a Espanya, ho son las dels que professém las federales. El Catalanisme, senyor Vallés, demada l'autonomia de Catalunya y no's fica en més dibuixos. El Federalisme fonamentat en el pacte, demana la federació, y per lo tant, reconeix que hi há d'haver un moment de temps, el suficient pera que las Corts regionals prenguin acort sobre'l particular, durant el que las nacionalitats han de disfrutar de *tota* sa independència.

Afirmar lo contrari y dir que'l separatisme es la guerra, desde la cadira de la pseudo-quefatura del Federalisme, quan qui ho fa no es un ignorant com no ho es el senyor Vallés y Ribot, es farsejar, es embaucar el poble, es corrompre las hermosas ideas federales, es negar la llibertat, es, en suma, ésser súbdit d'en Salmerón y saber que s'es quefe d'una

colla de babaus que's diuhen federales, pera deshonra de las bellas ideas d'en Pi, ab la mateixa inconsciencia que s'aprecia en tots els partits espanyols.

Pharis
Vallés

OBSERVACIONS SOBRE LA VIDA MODERNA (I)

APUNTES PERA UN LLIBRE QUE NO SURTIRÁ MAY

*Viene la morte, ma nessun sa quando;
¡Beati quei che trovera vegliando!*

XIX.

Aquests versos son molt bonichs. Tenen encara un'altra qualitat: ens presentan la Mort tal com tothom la veu: una calavera embolicada ab mantell negre, empunyant la dalla simbólica, que s'apropa fatalment. Benaventurat qui estigui despert quan ella arribi! Aixó ja no es tan clar. Es tant poch clar—encara que sigui tan bonich—com alló altre que ve a dir lo mateix: *Un bel morir tutta una vita onora*. ¿Qué volen dir ab estar despert y ab un bell morir? Els catòlichs vos contestarán tot seguit: «Estar en gracia de Deu.» Lo qual, segons sas doctrinas, es bon xich difícil. Mes ¿y pera'ls que no ho son? ¿Qué será pera ells morir bellament? Heusaquí un problema de difícil solució. Nosaltres no podem dir com ells: «confessat, combregat y extremaunciat, mors honradament. Nosaltres segons ells, morim miserablement, y segons nosaltres mateixos, morim fatalment. La fórmula de la bellesa en el morir jo crech que no s'ha trobat encara, precisament perquè partim d'aquell principi absolutament fals concretat en las tres paraulas: *Viene la morte*, que resumeixen la visió de la mort del fatalisme antich y de la superstició cristiana. Principi fals, perquè si bé es veritat que no hi há manera d'evitar la mort, lo cert es que no es ella la que lliurement se'ns apropa, sinó nosaltres mateixos els que lliurement la fem

(1) Véginse'ls números 107, 108, 112, 113, 120, 126, 130, 131, 132, 133, 136, 152, 155, 183 y 185 de JOVENTUT.

acostar. Si. Acceptant que som mortals, hem de reconeixre que morim lliurement. Y admetent aixó, aquella fórmula del morir bell y honorable se troba tot seguit en dugas paraules: *llibertat, serenitat*. Qui mor lliurement y serenament, fa una mort bella.

Lo primer es molt fàcil, lo segón molt difícil.

Tan fàcil es lo primer, que pot afirmar-se en absolut que tothom mor lliurement. No morim, ens matém. Casi bé no hi há necessitat de demostrarho. Instintivament tots volém viure, viure tant com se pugui; però ¿hi há ningú que conscientment hiposi de la seva part els medis pera lograrho? ¿Hi há ningú que no tingui cap passió, cap vici ni cap capritxo? ¿Hi há ningú que no tingui una deria, un ideal o una debilitat? Donchs bé: cada home sacrifica voluntariament un lapsus de vida més o menys gran pera satisfer, més o menys sovint, aquella passió, aquella deria, etcétera. Lo que hi há, es qu'alguns—molt pochs—ho fan conscientment, la majoria ab inconsciencia. Mes, en definitiva, uns y altres cridan ells mateixos a la mort, que s'apropa dócilment.

Els inconscients, la majoria, com que no se'n donan compte d'aixó, al veures ab la mort cara a cara protestan, prenen tots els posats de victimas més o menys resignadas, y generalment moren tranquils: may serens. Es la tranquil·litat del creyent que diu: «*Ja he fet a tots en aquesta vida; lo mellor que puch fer es creure que n'hi há un'altra.*» No obstant, el rosech del dubte que no desampara may, fins al fanátich, se transparenta sempre, y fins en l'agonia més tranquila hi veyém la protesta del moribond que no vol morir. La serenitat manca; lo lleig apareix. El cas més repugnant es el d'aquells—nombrosíssims per cert—qu'havent renegat durant tota sa vida de *Deu y dels sants*, a última hora volen creure, volen creure per forsa, y cridan al capellá y's confessan, etc. La idolatria dels moribonds, com ho ha calificat un autor dramátich.

Sols els conscients poden morir bellament; sols els conscients qu'han comprés bé la vida, qu'han endevinat el gran secret d'aquesta; que consisteix no en viure molt en quantitat de temps, sinó en qualitat e intensitat; sols els conscients que saben qu'es més gran, més

útil, més agradable y més digna, una vida curta viscuda armónicament ab la propia naturalesa, els propis instints y ls propis ideals, que una vida llarga estúpídament monòtona y teixida de renunciaments envers els propis impulsos; sols aquells poden morir y moren ab serenitat. ¿Ne voléu exemples d'aquests, que son escassos? El verdader metje que sent imperiosament la passió de curar, el sabi que sent imperiosament el desitj de descobrir, l'artista que sent imperiosament la necessitat de crear, l'altruista que sent imperiosament el plaher de sacrificar-se, y sobre tots y més que tots, l'escéptich-egoista que sols veu en el món una cosa sagrada: ell mateix.

El tipo model es el suicida.

Es a dir, el suicida model. No'm refereixo als suicidas vulgars: el que's mata perque ha renyit ab la promesa, o per gelos, o perque ha perdut en el joch, o perque ha comés un *crim* y té por de la justícia, o per un punt d'honor—el militar qu'ha sigut cobart en la batalla—o per fatxenderia, que també n'hi há cassos; jo'm refereixo al suicida conscient, al que, estant cansat de la vida o creyent qu'en ella hi ha complert ja sa missió, diu: *pleguém el ram*. Aquest mor lliure y serenament; y—¿per qué no dirho?—noblement. Diuen que'l dret a la vida y'l dret a la llibertat son drets innats, inviolables, imprescriptibles etc. Donchs es evident que fem us d'aquest dret al disposar de nostra vida lliurement. Ningú me la pot violar la meua vida, perque es meua; sols jo mateix puch disposar-ne. Y si arriba'l cas en que crech que la meua vida es inútil y fins perjudicial a mi mateix o a la societat, el meu acte suprimintla no solzament es *legal*, sinó meritori. Filosóficament, aquesta mena de suicidi no ha sigut victoriosament combatut per ningú. L'argument capdal, essencialment teològich, l'ha presentat la iglesia: «La vida la deus a un Sér superior que te l'ha dada pera cumplir un fi. Tens d'esperar qu'Ell—Deu—te la prengui, puig que sols Ell sab quan has cumplert realment ta missió.» Es més: «Renunciar a la vida, renunciar a la lluyta, es un acte de cobardia.»

Pera que aquests arguments tinguessin forsa, caldria demostrar d'un modo irrefutable qu'en realitat devém la vida a un sér superior, y que aquest sér ens ha encomanat

una missió concreta. Aquesta demostració no l'ha feta ningú. Per la meua part trobo que, a ésser certa, aquell sér ens fa naixé d'un modo ben estrany y—diguemho sens irreverència—ben poch digne d'un Deu. L'acte de la procreació, diguin lo que vulguin els poetes, es un acte bestial, inconscient, instintiu.

Si en ell hi intervé Deu, precis se fa confessar que sa intervenció es bon xich enigmàtica, y molt poch á propòsit pera convèncens a nosaltres, sers racionals, que'ns fa venir pera cumplir quelcòm. Quan un general congrega als seus soldats avans de la batalla, no celebra una bacanal, sinó que seriosament els hi encomana'ls seus projectes. La transcendència d'un acte reclama la major serietat en son autor. En quant a allò de la cobardia, no té cap solidesa. Encara s'ha de demostrar que la cobardia sigui un defecte. En quant al cas concret del suïcida, la tal cobardia no existeix. Cobart serà'l que volent, desitjant, sentint necessitat d'una cosa o d'un ideal, retrocedeix per por d'un mal físich o moral. Mes el suïcida conscient, no vol, no desitja res; més ben dit, si, desitja morir y per lo tant, cobart fora precisament quan, desitjant la mort y aborrint la vida, deixés de matarse per por d'un mal físich momentani o per una superstició ridícula.

Per altra part, aquells arguments son sospitosos per venir d'hont venen. La iglesia'ls ha patrocinat perque no podia fer altra cosa. Suposém per un moment que'l dret al suïcidi es admés. Instantaniament la iglesia catòlica desapareix. Perque una de dos, o bé els catòlics, tots, se mañan tot seguit—després d'haver confessat y combregat—¿qui no portaria pressa per'anar al cel?—o bé precis fora reconeix que de fe veritable no n'hi há gayre. La iglesia, donchs, no tenia més remey que condemnar el suïcidi. Podém, sense pecar d'excessivament maliciosos, titllar els seus arguments d'interessats. Tant més quan — oh etern galimatias! — la mateixa iglesia que sembla s'horroritzi del acte brutal del suïcida, ab sa doctrina, ab sa historia y en sas prácticas exalta'l renunciament a la vida fentne'l *summum* de la virtut. Els màrtirs fervents foren uns suïcidas; las germanas de la caritat, per amor de Deu, se suïcidan lentament; y en general—no hi há necessitat de concretarho—tot aquell que

segueix al peu de la lletra la doctrina catòlica, doctrina de renunciament, d'abstinència, de mansuetut, que considera'l cos humà com una enutjosa càrrega pera l'esperit, que sols lograrà redimirse martiritzant a aquell, o per lo menys tenintlo a ratlla, ¿no es evident que s suïcida poch a poch? ¿Per què, donchs, el qu'ho fa conscientment y d'un cop ha d'ésser considerat poch menys que com un criminal, y aquests altres son tinguts casi bé per sants?

S'han confós llastimosament els termes. Partint del principi de que no neixém voluntariament, se'ns vol negar el dret de morir voluntariament. Lo qual es un absurd. ¿Hi há misteri en lo primer? Respectemlo si no podém esbrinarlo, mes no'n treguem conseqüències que, com a fillas d'un misteri, han d'ésser forsosament aventuradas. Lo evident es que un cop nascuts, després d'uns quants anys de nascuts, som racionals—pensém y obrém—y que un temps arriba en que se'ns reconeix el dret d'emanciparnos. Si, donchs, quan aquest temps arriba, podém fer y desfer en tot—moltes vegadas perjudicant als altres—¿per què se'ns ha de negar la llibertat de disposar de nosaltres mateixos? Que'l suïcidi es un signe de degeneració? Conformes. Fins acceptant aixó, sempre tindrem de convenir en que'l suïcida—baix aquest aspecte hi entran tots, conscients e inconscients—executa un acte gran, puig que al suprimirse desapareix quelcòm d'inútil; y pera la marxa en avant de la humanitat tot lo inútil, tot lo degenerat cal que desaparegui; es convenient que desaparegui. Els morts, que s'enterrin. Benaventurats els que, vivint, saben comprendre a son degut temps que ja son morts!

EMILI TINTORER

DOS CREPUSCLES

A la solana de Puigardit hi circulava un ayre fi y agradable. Era tarda enllà d'una diada d'estiu y'l sol havia caldejat tot el terer; las cigalas *zigalusejavan* cap a baix dels quintanars y cortals, encomanant la ensopidora calma del mitjorn. Dels pasturatges alterosos se'n desprenia quiscún refilet de floviol y l'acompassat esquelleig de las ramadas, ofegantlo la remor de la fageda d'en tant en tant y a mida que l'oreig prenia forsa.

La pastora, dreta y ab el cinglant a la mà, decantava las vacas al redós del turonell.

—Tá, Muscardal Racontra, si t'hi vinch!—

Y quan no lograva ferlas aviar, enjegava alguna pedra que al rodolar pel cingle esllavissava ls crostons de llicorella primparats, fent somorta remor que acabava al pregón d'hont n'eixia esparverat un qu'altre auce llot, xisclant y a grans voladas. Bon punt las tingué a lloch segur, s'assegué al herbey, amonjoyá'ls penjorells de la cabellera que'l ventijol li esbullava, y tirantse'l trenot en rera, se'l lligá ran de clatell, atravessant-hi'l boixet que hagué de cercar perdut per l'herba. Ab el cansament que li produhi la tasca d'acoblar la vacada, sas galdas havian pres un color vermell que li acabava d'embellir el rostre de linias accentuadas y d'un atractiu que contrastava ab sos ayres de dona montanyesa.

La claror somorta d'un crepuscle de posta la feya altament hermosa y destacava la seva silueta a l'ombra dels faigs que apenas bellugavan llurs brancas... S'aná apaybagant l'oreig, y'l silenci regná per complert, deixantse sentir ben clars els refilets del floviol, quinas notas semblavan engojar l'ànima de la pastoreta a mida que s'anavan apropant.

Ab ayre lleuger e inconscient escapsava las gayas flors que treyan el capciró per entre las tijas de l'herba, y parant la orella, decantava'l cos, guaytant cap al indret d'hont venian aquells acorts dolsos que li feyan re florir la esperansa al cor, que bategava d'uns amors novells y tendres com els brinets febles que la vacada esbrotava.

De sobte pará'l refilar del floviol, y allavors ella, trencant el respir, mitj tremolosa, s'incliná més al oure'l potejar de las ove-

llas y'l *rutxecar* del pastor que ja enfilava'l curriol de la solana. Alashoras la pastoreta desclogué'ls llabis exhalant un sospir fondo que la feu alentar de nou. La ramada associava las ginesteras y'l bruquetar, belant ara una ovella, ara altra; barrejanthi'l pastor algùn crit desvetllador que donava alas al gos, no parant d'aflerarlas, dret al corriol que dels ubachs de Puigardit porta a la solana.

El pastor, ab el barretinot encatxat a la closca y xuclant un tanyet de llenrisca, ara un pas, ara un altre seguia, seguia d'esma. El sol tocava no més que la cimalla de las Agudas, y tota la serralada montsenyenca prenia'l to blavós que's confonia ab la ratlla del horitzó, blavenca també pel cantó de llevant. En Calet s'encisava ab aquell espectacle de la posta, sobre tot quan a la banda ponentina s'hi agombolá una nuvolada cotonosa que'l sol, a mida que s'anava enfonzant, inflamava ab tons fantástichs. Tot ulls, anava seguint aquell pas corpredor, quan una veu, dolsa com el rajoli de la fontanella ahont apagava la set al fort de la soleyada, el tragué del éxtasis...

La esparsa li arribá al bell fons de l'ànima, deixantlo encisat, mentres que instintivament se posava l'instrument a la boca, seguint el rescoble de la cansó, suau com l'ambient de posta qu'embolcallava tota l'afrau. Y la ramada anava pujant pel mitj de las brollas, fins al planell herbat ahont se rabejá ab frisansa agosarada, parant de sobte'l belar y sentintse no més que'l serreix de l'herba que arrencava.

Per fi arribá en Calet al lloch ahont la pastoreta restava somniosa ab el recòrt de son estimat. Ab sobtarla en son anhelós descuyt, fresca y xamosa com un pom de rosas boscanas, las sevas galdas prengueren un to amagranat ab la forta emoció, que's revelava en tota sa persona.

—¿Has vist, Calet, quina posta de sol?

—Si, Ció, bonica a tot serho.

—Donchs ab tot y sa hermosor m'ha fet plorar, com may. Al esclat d'aquell foch que capsava las acimadas montanyas de ponent, t'hauria volgut aquí devora meu, y eras lluny, y sols sentia'l sanglotar de ton floviol, quins sons fugian allà d'enllà.

—¿Per qu'é't posas trista? ¿No sabs que t'estimo tant?

—Per'xó, que d'aquest amor sols ne gosém curta estona... Ara ja deus tancar aviat, ¿no fa?

—Mira, ara'l ramat fa la darrera rapada, y'l gos embestirà tot seguit... Y tu ¿que tardas a tancar?

—Aixó pla! Me toca estar aquí fins que'l vaquer ve a cercar las vacas pera menarlas a la torrentera; alashoras faig una faldada de rabanissas a las feixas de baix, y cap a conduhir la farám.—

El minyó esgarrià la vista al entorn, y una arruga feble's marcà en son front enmorenit per las soleyadas. De sobte parà l'esguart al mitj del rostre de la Ció, que seguia encisada. L'ayret feble esdevingué més viu, y li assotava'ls brins de cabells esbulladissos, teixintli com un vel devant dels ulls esmortuïts; y en Calet no apartava'ls seus del rostre de la distreta pastora, com voléntlosi revifar ab la cremor de sa mirada. Per fi, al alçar la testa, com obehint a un impuls inconscient, trobà la llum d'aquells ulls curullats de desitjos, y bella estona s'entretingueren, ella asserenante y ell cercant una espurna viva del rostre d'ella, que sols esbandia clarors de celistia... Y s'anavan apropant, apropant com obehint a una forsa desconeguda. Las flors de la falda de la pastora eran esfulladas pels dits d'en Calet.

Al anar per salvar un cap blau de la esfulladissa, els dits de la Ció's trobaren ab els cremosos d'en Calet; reculà de sobte, y alstantse d'una revolada s'apoyà al marjal, posantse tota roja de galdas, com que'l pastor li hagués enconat aquella cremor que'l feya parlar ab els ulls, puig que la llengua restava travada.

Las miradas que's creuhavan continuament no duyan la calma serena d'avans, y'l cor d'abdós bategava ab violencia. Una flor de llacó que's cimbregava pel marge feu alçar a n'en Calet, que la trencà sense compassió, duhentla foll de desitj al pit de sa companya. Reposaren de nou els ulls del pastor sobre'ls ulls de la pastoreta, y seguiren la muda conversa d'una passió naixent ab tota la forsa suggestiva d'aquell capvespre estival...

Las vacas acabavan d'entrar al bosch de baix, ahont las esperava'l vaquer que las menaria a la torrentera; y las ovellas, esgarriadas d'estona, ab las escomesas del gos d'atu-

ra s'haviau ajegut al planell enfront de llur pastor... quietas, corpresas per l'ensopiment y com esperant, calmosas, la devallada vers el corral de la masia.

El sereni s'accentuava més y més, y'l dia anava morint; la primera estrellla somrigué en la volta blava, viva, bellugosa y plena de misteri.

D'abaix als cortals y quintanars muntava una remor sorda com la forsa qu'empèntes el vel de la vesprada qu'anava abrigant, abrigant tota la fageda. Un qu'altre grill cantava'l preludi de son concert nocturn, y responia al lluny la fosca complanta del musol; la terra llensava un baf de vida ubriagador y semblava injectarlo a n'aquells dos sers sadolls de joventut y d'esperansa, que bresats per l'afalagador oreig perfumat, s'acostaren els rostres confont son alé. Els cabells de la Ció, que l'ayre feya volejar, pessigollevan la cara d'en Calet, qui, en un instant d'apassionat deliqui, sentintse'ls llabris cremants, els posà a la galta de la pastoreta, esclatant un bes llarch, que feu més estreta l'abrassada que'ls unia.

De sobte, en la calma de la vesprada's senti clar, argenti y llunyà'l toch d'oració donat per la campana de la ermita. Com ferits per un llampech, caygueren els brassos qu'empresonavan la cintura de la pastoreta, y parà'l respir fadigós, en tant que'l pastor s'allunyava, seguintlo las ovellas que'l gos feya apressar.

El rostre de la pastoreta s'asserenà de nou. Girant sos ulls vers la ermita que blanquejava al lluny a son enfront, la Ció donà mercès a la Verge qu'estotjava... Com pera treure l'ardentor de sos llabris, besà las flors del marge totes frescas y olorosas, y mirant al seu amor que s'allunyava, li envià un sospir fondo que l'oreig s'endugué.

Era ben fosch; en la volta serena lluhian un debolit d'estrellas, las remors de la nit deixavan sentirse ben claras, el fresch ventjol movia la brancada dels arbres, y la fageda esclatà en concert somort... Algún qu'altre esquelloteig pujava dels cortals, barrejat ab la remor de la cascata que s'estimbava cingles avall.

ANTÓN BUSQUETS Y PUNSET

DE LA DESCATELLANISACIÓ DE CATALUNYA

IDEAS ATRASSADAS. — MALA ALIMENTACIÓ. — LA ESCUDELLA Y LA CARN D'OLLA.

A tasca de descastellanisar Catalunya's fa cada dia més necessària; y qui diu Catalunya, diu Mallorca. Aixó vol dir, no solament fer que parli la sevallengua, expressió lògica y fisiològica del organisme de la rassa

y del medi, y que no perdi energies adaptantse a una llengua com la castellana, que encara que molt perfecta en son temps (sigles xv, xvi y xvii), es d'un geni completament oposat, sinó que cal que deixi totas las costums (malas costums) de la Espanya decadent, de la Espanya castellana, que de grat han anat empeltantse o per força se li han imposat. Y'n té moltes, y lo pitjor es que varias d'ellas las defensen molts dels actuals catalanistas creyentse que forman part del esperit català més autèntich. Tant s'han incrustat ja en la pasta del poble.

Per exemple: Molts catalanistas se creuen que no's pot ésser bon català sens ésser catòlich clerical, quan aixó es tot al revés. Durant tota la Edat Mitja (que molts catalanistas ne diuen la *Edat Mitjana*, essent aixís que aquí no hi havia res de mitjà en ella), durant aqueixa època d'esplendor pera la nostra terra, ahont de nou va brillar el geni greco-llati, en aqueixos temps, dihém, tot era a Catalunya llibertat y humanisme. Gerbert (Silvestre II), aquell Papa sabí que pels fanàtics passà per bruixot, si volgué saber química y física y ciencias naturals, hagué de venir al Comtat de Barcelona, únich lloch en que s'ensenyavan aqueixas ciencias en paisos cristians. Moltes foren las vegadas que'ls comtes de la Marca y'ls reys d'Aragó que no eran pas aragonesos sinó catalans), lluytaren contra'l Papa. Pere II morí assassinat pels creuhats. Jaume I tallà

la llengua a un bisbe. Pere III combaté per tot arreu al Papa de Roma. Pere IV se rigué de las excomunions. Els cavallers catalans portavan cap per avall, arrossegant, els penons papals, ab la tiara y las claus de Sant Pere, al tornar de Panissars. D'un princep de Catalunya forsa lliberal e ilustrat es aquella frase: «Més que clergat ne val un lladre». Aquí tothóm podia expressar las sevas ideas de la manera que mellor li semblés, y fins els juheus, mahometans, albigesos, etc., eran judicats ab llurs lleys. Y'ls sabís respectats, diguessin lo que diguessin. Arnau de Vilanova y Raymond Llull sols aquí trobaren la pau pera escriure. La Inquisició fou rebutjada sempre, y'ls llegats del Papa que venian a instal·larla, condemnats com malfactors. Y lo mateix passà al Renaixement, malgrat la casa d'Austria, que per força s'empenyava a fernes arrelar l'absolutisme catòlich y la sumissió absoluta a la monarquia. Quan, en temps de Felip II, vingueren a instal·lar-se aquí'ls inquisidors provehuts d'una butlla del Papa, ab totas las eynas de fer mal (y los *trastos de matar*, com diria un madrileny d'ara), el poble, guiat pels diputats, va tirar-ho tot al mar: trastos, inquisidors y butlla. Els qu'estudihi bé als arxius d'aquí y als de Fransa, veurán que'ls *cadells* (dels temps de Felip III y Felip IV) eran ni més ni menys que hugonots. La insurrecció o guerra dels Segadors (1640) fou una guerra de llibertat religiosa. L'abat de Sant Cugat del Vallés escrivia al gran Richelieu demanantli a n'ell, com a cardenal y com a teòlech, si Deu pot cabre dins d'un pa, y si l'afirmació y adoració de la presència real y corporal de la Divinitat en l'hostia consagrada no es el més horrible dels sacrilegis, puig converteix en dogma una superstició, y d'un símbol ideal (el pa de vida) del blat qu'es la producció del bon Deu, ne fa'l Deu mateix en sa infinitat e infinitat. Y Richelieu li contestà

afirmativament. (1) Y ara vegis còm això es el fonament d'allò de que'ls segadors venian a atacar la custodia'l dia de Corpus. La insurrecció va esclatar al crit de *Visca Jesucrist!* y en ell y sols en ell volian creure, lo qual es propi sols d'hugonots y presbiterians. En Claris no es ni més ni menys que un canonje presbiteria. El bando del comte d'Arcourt, al pendre'l mando del comtat, es ben clar. Als exèrcits catalans-francesos hi anavan gascons, provençals y suïssos, tots protestants. Ab els espanyols de S. M. Catòlica, nomenats en tota la guerra *els catòlics*, hi figuraven irlandesos escapats del seu país després de la mort de Carles II d'Inglaterra, *mandsfelds* catòlics de Munich, e italians de las Sicílias y de Calabria, ex-servidors del Papa.—Y lo mateix diriam de la sumissió monàrquica.—Vegis, donchs, còm aquesta ortodoxia catòlica y aquest esperit realista no son pas catalans. Els catalans no'n van tenir may de reys, en l'època de nostra independència. Els nostres comtes eran reys sols a Aragó y altres països, fins que vingué *el de Antequera*.

Tot lo que antecedeix ho dihém pera demostrar còm, dins de la tradició actual catalana, hi ha moltes tendencias y usos que no son pas nostres. Las mateixas Bases de Manresa'n pateixen d'això, y per això demaném que's revisin. El Catalanisme ha de tenir per base l'Autonomia de Catalunya, tot lo que tendeix a la seva llibertat, al seu engrandiment, al seu progrés, tot lo que sigui energia humana y vida pera formar un estat superior.

A aquest fi dedicarém de temps en temps, algun article. Y aquí, encara que sembli extrany, comensarém per atacar una falsa creencia en l'alimentació del nostre poble. Parlém del us de la *escudella* y la *carn d'olla*.

Si'ns remontém a la Edat Mitja, encara que sigui a la primera part, veurém que ni un ni altre menjar existian en aquellas èpocas.

Segons las cròniques, ordinacions y altres escrits, desde la primera part de la Edat Mitja's menjava molt bé a Catalunya, y, després d'expulsats els sarrahins, a Mallorca. L'alimentació en aquells temps, a partir dels comtats de Barcelona fins a la fi dels reys d'Aragó de nostra rassa, era la següent: (2)

AUCEYLS: Pahons (*pavos*), faysans, francolins («y destos hay en Aragón asaz», diu n'Enrich de Villena), grüts, ansarones, ánechs, oques, sisons, guatlles, grives, per-

dus, perdigots, coloms, tudons, tòrtors, becades, fojes, torts, sorsols, cercetes, orenetes, caruànes, luanchs, auderomies, garses, pardals, copades, cogullades, galls, galhines, polles, capons, y altres aucells. (1)

DE LES ANIMALIES DE QUATRE POTES: Bous, vaques, bufles, (molts ne venen de terra d'alarbs, de Cordua specialment), cervs, gamuses (que venen de Navarra), cardis, corsos, gaseles (que venen de Granada), llebres, conills boscons e casolans, cabres del pla e de la montanya, moltons, hardes, ovelles, crestats, melfons (que venen de Maylhorca), porchs, garrinets, cinglans, cameyls (ne menjen los alarbs e juheus que venen a les fires), nutries, erissons, tasugs e altres.

DELS PEIXOS E ALTRES ANIMALIES DE MAR E DE RIU: Balhenes, peix mular, solray, folhenguat, peix espáa, aguyllhes, mero, congre, morena, anguiles, rodailhes, percebes (ço's menja en terra de sarrahins), moseyllho, lhagostes, lhomantos, lhagostins, cranchs, lhonchs e redons de riu e de mar, truytes, saumons, acedies, soyls, pampans, burros, rates, escòrpores, barats, sardina, boga, xanguet, xucla, seitons, rajades, sipies, osties, pops, calamars, tunyina, dufi, savayl, besug, pégeyl, barbs, sabogues, raps, lhuernes, lhampasses, milans, mussola, llus, gats de mar, rogets, pelayes, muscles, petxines de Sant Jaques, petxinetes, barretets, caragols, naces, corns, teyllherines, camérons, galeres, peixopalo, bacaylha (ço ve d'Escocia, e de Holanda e de Flandes).

DE LES BESTIES REPTILIES, aytals com garipaus, llengardaixos e granotes: Sols ne menjen los sarrahins, juheus e gitansos.

DE LES FRUYTES, que's menjen crües, pelades o partides: Rahims de tota mena, negres e blanchs, panses, somoys e altres; melons, sindries, lhimones, taronjes, poncems, cogombres, figures de moltes menes, peres, pomes, préssechs, aubercocchs, codonys, prisques, mores, cireres, cireres d'arbós, ametlles, avelhanes, nous, olives, aglans, castanyes, pinyons, alfòstichs, magranes, e altres.

DE LES LHEGUMS: Monjetes seques e tendres, rênegues, negretes, faves, lhenties, guixes, sigrons (de Casteylha), pésols e altres. L'arrós semenja en terra de sarrahins. Tot ço se fa coure ab aygua e sal. L'arrós portat ne es dels alarbs de Valencia.

DE ALTRES COSES DE LES PLANTES: Pebrots, tomâtechs, cart, ápit, bledes (ne donen als condemnats pera més pena), cols, (ne menjen sols a Casteylha, e diu que'n menjaven els goths), bròquil e col e flor (ne menjen los sarrahins de Valencia), naps, xerivies, (d'açó non ne deuen menjar los cavayllers,

(1) Vegis, en *Les Archives de France*, la secció de la correspondencia secreta del Cardenal de Richelieu.

(2) Recopilém això de *Les ordinacions del Palau del Senyor Rey de Maylhorca*, de *L'Art de Veneria* de Mestre Johan Tramulles, de *Vita Christi* d'Eximenis, y de *El Arte Cisorio* del infant d'Aragó n'Enrich de Villena.

(1) Hem transmés els noms y las observacions en català escrit tal com está en els originals d'hont hem tret aquests datos.

ne ciutadans, car put fors), cebes, (ne menjen en lo camp, crües, amanides ab oli e sal e pebre e vinagre, e cuytes ab aygua e sal los juheus e maurs), toves, pastanagues, encisam, lhetugues, escaroles, xicoyres dolces e amargues, lhacons, cosconilles, creixems, ayls, ortigues, malves (ço se menja a Casteylla), borratxes, alcaparres, tàpares, julivert, donzell, matafaluga, cumi, anis, mostassa, pebre negre e blanch, bolets de totes menes, sberginies (ço's menja cuyt a Casteylla e en terra de maurs).

«També hi hà besties que les menjen gents extranyes. Los turchs e tartres menjen cavayl, los scites menjaven home, los africans e gitanos menjen serp, los lhauradors de les Andalusies menjen cigales, los casteylhans los cuhs del vi, los baschs les llagostes dels camps. A Catalunya e a Aragó hi hà, al alt Pirineu, homs que cassen e menjen ossos.»

«Desempús se fan embotits ab la carn del porch e d'altres; aytals son botifarres, llonganisses, salsitjes, lhom, pernil, e pa de lhungua, e altres.»

Interminable seria la serie d'aliments que podriam citar, tots sans y molt nutritius, que s'empleavan a Catalunya, essent els de major consúm, y dels que *hom no se'n pot passar* segons deya Eximenis, la carn de moltó, la de porch («que fa coneixe cristiá de juheu e alarb»), la cassa, y en gran quantitat el peix y marisch. Els vegetals eran usats com a fruyts de postres, o com enciams. Sols a la montanya posavan peras, pomas y castanyas als guisats, costúm que sembla venir dels goths (1), com la de menjar cols cuytas, que aquí ni cap cavaller ni cap ciutadà honrat menjava. Si hem de creure a B. Tresvents, a Arnau de Vilanova, a Eximenis y a molts cronistas, aquí l'alimentació era suculent, donchs no sols se menjava molta carn y molt peix, ous, sanch y fetje, cervell y altres coses alimenticias, sinó que hi havia un gran consúm de mantega de Flandes, «*per adobar los rostits*», y no's gastava l'oli més que pera'l peix y ls enciams, fentse menos us del llart qu'ara. La manera de guisar, a las pàgesias, als castells, als convents y a las ciutats era'l foch nù, en general, es a dir, las grahellas y last. L'olla servia pels bullits, la cassola pels guisats, y no's gastava de molt tanta pahella com ara. Se feyan caldos de tota mena de carns, entranhi sols productes vegetals com l'àpit, la orenga, el pebre, el lloer, la canyella, la sajolida, el julivert, etc., per aromatitzarlos, y ab ells se'n feyan sopas, tal com avuy dia's fa a Fransa. Fonamentalment, entre la cuyna catalana antiga y la cuyna francesa, no hi havia pas cap diferencia.

Com a vins, se bevia tots els catalans qu'ara coneixem, negres y blanchs, y malvasias, garnatxas, moscatells, etc., etc., y a més *vi francés*, que no he pogut saber lo qu'era. Sols fa constar Guillem el Bergadà, en una poesia, que «alegra'l cor e fa faer fors grand gatzara». (¿Seria'l Champagne?) També sembla que aquí's gastavan vins escumosos. Se parla en certs documents del *vi des Mayllhorques*, y de *vins de Sicilla* (¿*Lachrima Christi*?), de *vi grech* y d'altres. Se componian aperitius, com el *vi ab piment* y'l *vi ab menta*, y també's coneixia l'ayguardent qu'avuy se'n diu Holanda.

De la llet de cabra y de vaca se'n feya gran us, y especialment dels lacticinis que n provenen, tals com mató, formatges, natas, cremas, mantega, xerigot, etc., etc.

S'usavan forsa'ls pastissos, de carn, de peix, ó siguin *empanadas*, y las cocas, pets de monja, secalls, pa de pessich, tortells, pa de figa, confits, mermaladas y altrás lla-minaduras.

Com se podrá veure, l'us inmoderat de vegetals cuyts, fins a constituhir la base de l'alimentació del poble y fins de la gent rica, avans no existia. Tampoch se menjava ceba cuyta, ni bròquil, ni coliflor, ni esbèrginias, ni naps, ni bledas, ni xirivias, ni tot el rengle de coses poch nutritivas y malsanas qu'avuy en general tothom creu indispensables en l'alimentació y las té per catalanas d'origen (1). L'arròs també es d'importació d'ultra-Ebre. En cambi aquí ja's menjava bou (y no badella perque fins hi há ordinations qu'ho prohibeixen, «*car badeyl non es animal faet e cal lheixarlo créixer en pes e substancia*»), per lo qual se veurá que'ls nostres antepassats d'aquells bons temps tenian mellor instint de nutrició que la majoria de la gent d'ara. Aixís se comprén que nostra rassa fos tan forta que predominés en tot el Mediterrà y en altres països.

La decadencia alimenticia vingué ab la subjecció politica, y ab ella vingué després, en conseqüencia, la decadencia de la rassa. Alló de la frugalitat, que fa fort, es una superstició castellana dels temps en que Castella tingué l'*arriendo* d'aqueix tinglado del catolicisme en tot el món. Es un gran recurs, pera dominar, el debilitar al vensut. El mal menjar sols dona mal gènit, malalties y res més.

Donchs, segons els estudis que sobre'l particular hem fet, resulta que al castellanisarse Catalunya va anar prenent las malas costums alimenticias dels soldats; y aquí tenim la base de nostra decadencia orgànica, y de com ab l'adopció d'ideas e institucions

(1) Avuy dia encara a Nuremberg, Darmstadt y Hannover se menjan *platillos* ab fruytas, y cosas ensucradas.

(1) Els pagesos pobres menjavan al hivern, a la montanya, farinetas ab *carn salada* tal com avuy; però després molts hi afegiren embotits, com botifarra, etc.

absolutas vingué la decadencia moral; havent sostingut l'una a l'altra.

Una de las costums en el menjar originarias de Castilla, y que tothom creu genuinament catalanas, es la de la *escudella* y la *carn d'olla*.

Son origen es el següent, tret de las memorias del Mayor Santos de Londoña y de las dels cronistas francesos La Marca y Mr. le Baron de Briseux.

Després de la batalla de Rocroy, al ésser desfets els *tercios castellanos*, els francesos y d'altres qu'anavan ab en Condé, més humans qu'ells, que tot ho passavan a sanch y a foch, els varen desarmar y'ls hi varen donar un salvaconducte pera que no se'ls molestés enlloch en el trànzit fins a Espanya. Lo mateix varen fer a Suissa ab uns que, atravessant el Luxemburg y'l Franch Comtat, s'hi refugiaren. Al Museu municipal d'Armas, de Ginebra, hi ha'ls seus arcabussos y pistolets.

Pera venir a la península, no tenint diners y no podent robarne pel camí ni imposarse, donchs anavan desbandats y desarmats, molts d'ells, especialment els soldats rasos, demanavan caritat, però com que no'ls entenian, puig l'espanyol d'ultra-Ebre sempre s'ha distingit per no saber parlar cap llengua d'Europa encara que passi molt temps en una nació estrangera, tingueren d'enginyarse. Lo cert es que molts portavan una olla de terra o calderó d'aràm penjat al coll ab una corda. Quan entravan a poblat, demanavan per signes, allargant la mà y l'olla, *algo* pera menjar. L'un els hi dava un coll de gallina, l'altre un tros de cap de costellas, l'altre una mica de cansalada o pernil, però la majoria'ls davan vegetals, cols, especialment als països germànichs, y llegums. Quan ne tenian bastant, posavan l'olla o la casseroleta al foch ab aygua y sal, y la feyan bullir horas enteras. Després ab rosegons de pa procedents de la capta, que duyan al sarró, feyan la sopa, qu'escaldavan barrejanthi las llegums ja cuytas, y finalment se menjavan la carn y lo demés que quedava com residuu desprovehit de tota substancia. Hi havian collas qu'anavan ab guitaras y mandolinas, y aquests captavan cantant y obtenian mellors presents, com embutits, llart, trossos d'aucells, però tot ho tiravan a l'olla, y aixis va neixe l'olla podrida, o el *puchero* com se'n va dir després; y la *escudilla* o *sopa* era lo que's feya ab pa y llegums dins d'una escudella o tassa. En el molt temps que varen trigar a arribar a casa seva, y essent gent que fins alashoras en sas casas mateixas havian menjat sempre malament, se varen acostumar a tals menjars y'ls varen anar perfeccionant. Al arribar ho varen pagar per tota la Espanya castellana, y d'allí'ns fou importat a nosaltres ab els *tercios* que venian a dominar a Catalunya. No

obstant, aixó no va arrelar mentres Catalunya tingué per comtes Lluís XIII y Lluís XIV: però, retornada a Espanya pels últims temps de Felip IV, y sobre tot durant l'època de Carles II, ab la gran miseria que s'extengué per tot arreu, tothom va menjar d'aquest ranxo; y després, ja sistematizat, s'ha fet costum, gayrebé tothom ne menja, y's creuhen tots qu'aixó son plats catalans.

Lo qu'avans se menjava, com avuy a França, era la sopa feta ab caldos forts y molt poch pa, adicionanthi algún condiment com pebre, àpit, canyella y alguna herba aromática. La miseria va portar a menjar-se la carn sense la substancia, que avans sols se dava als gossos. També la miseria de la dominació fou la que feu fer la sopa aromática sols ab pa, aygua, sal y oli, ja sigui sopa d'all, ja de ceba, ja de farigola, cosas may menjadas a Catalunya en sos bons temps. Aquí lo que's menjava era sopa de carn, ab pa torrat y safrà, dita *sopa daurada*, y sopa de such de carn, *ab pebre y mandonguillas*. Pera fer soportable l'olla, la gent va fer una grossa mandonguilla de carn trinxada, y va tirarli ab un gran tros de cansalada pera més substancia.

Y ara jo pregunto:

¿No seria un gran progués que, tornant a las antigas tradicions alimenticias, desterrésim la carn d'olla y fins la *escudella* quan no fos una sopa d'arrós o de pastas a base de caldo molt fort y aromátich fet ab varias carns substanciosas? ¿Hi perdriam res en deixar de banda cols, broquils, coliflors, bledas, cebas cuytas, ab els corresponents naps, xirivias y esberginias? ¿No valdria més menjar més carn, més peix, més ous y més mantega, y menjar menos arrós y menos cigrons?

Jo estich ben segur de que la rassa hi guanyaria.

POMPEYUS GENER.

HERETJÍAS

EL MESTRE

*Se moquer de la philosophie,
c'est vraiment philosopher.*

PASCAL

Al dir *Mestre*, se sol voler significar lo que hauria d'ésser, no lo que realment es. En aquest cas, com en mil y mil d'altres, se parla *perimaginació*.

El *Mestre*—abstracció, entitat,—ha sigut blanch d'innombrables eufemismes, engalanadas fletxas voladoras llensadas per la fantasia dels somniadors... ab formas literarias. Se l'ha circuït d'un nimbe de paraulas bonicas, paraulas de firatayre, y fins ha resultat poétich; poétich com l'estadista, com el magistrat, com el sacerdot, com el militar y altres puntals de la societat.

En la galeria social hi ha una pila de retrats de fantasia.

Nosaltres, mesquinas si bé presumptuosas garbelladuras del paganisme, estimém molt més las imatges dels deus que als deus mateixos. Els retrats els retoquém ab carinyo d'artistas delicats, els repintém ab minuciositat de restauradors escrupulosos de lo inconsistent y fictici, els trayém la pols ab dalé de *raspa* feynera netejant mobles de luxe. Els originals... ¿per qué cuydarsen? Després de tot ¿ahont son els originals? ¿Es que veraderament n'hi ha d'originals?

El *Mestre*, en *pintura*, es un pare amantísim pera l'infant, un guia virtuós y desinteressat pera l'adult, un cultivador sollicit e incansable del esperit dels seus deixebles, model de laboriositat, factor importantíssim del progrés, fervent devot de la ciencia, anhelós d'atresorar més y més coneixements pera sembrarlos després ab prodigalitat y amor, sacerdot que celebra ab càlzer curull de fel y vinagre repetidas vegadas al dia, devant d'una munió d'*infidels* en els quals anhela ab tota l'ànima fer penetrar el Sant Esperit de la civilització.

Emperó ¿ahont es l'original d'aquest retrat? ¿Ahont trobar el cos per'aquest vestit de gala?

L'hem somniat aixís, y'ns basta'l somni.

Ab els ulls ben oberts a la realitat, ens dona'l doctor F. A. Berra, en sa notabilíssima obra, modestament intitulada *Apuntes*

para un curso de Pedagogia, la fotografia del *Mestre al us*.

Es comú en nuestros païses, y aun en otros que no lo son, que los maestros ejerzan su profesión sin haber hecho previamente el estudio fisiológico y psicológico de las personas á quienes están encargados de enseñar. Esta omisión es lógica, porque resulta del concepto que la mayoría de los maestros tiene de su oficio. Su obligación principal consiste en enseñar á leer, á escribir y á contar; su len enseñar también la gramática, la geografía, la doctrina de la religión católica; pero reputándolas materias accesorias. Enseñan á leer mecánicamente, poniendo en manos de los niños la popular cartilla ó silabario, y haciéndoles repetir los nombres de las letras una y mil veces, hasta que distingan todos los signos del alfabeto por sus comunes denominaciones. Conocidas así las letras, siguen el mismo ejercicio con las sílabas, y luego con las palabras. La edad del aprendiz, sus facultades físicas y mentales, su *indole*, poco importan, porque el maestro aplica la misma regla, y del mismo modo á todos. La escritura empieza por los palotes, continúa por los elementos de las letras, en seguida por éstas, y termina con palabras, cuyas dimensiones verticales cambian invariablemente de la letra gruesa á la mediana y de ésta á la fina. Todos, adultos y niños, hombres y mujeres, dispuestos ó no por la naturaleza para adelantar en estos ejercicios, tienen que recorrer camino idéntico, partiendo del mismo punto, llevando el mismo rumbo, haciendo iguales etapas y arribando á semejante altura. La gramática, la aritmética, la geografía, la religión, se estudian en pequeños catecismos, cuyas lecciones de tantos renglones aprenden los alumnos de memoria, á la letra, y *toman* los maestros ó sus ayudantes sin más trabajo que el de *contar los puntos*, es decir las palabras cambiadas ó omitidas. El discípulo sabe bien la lección cuando recita sin equivocar una coma, ó, según el lenguaje técnico, *sin punto*; la sabe regularmente, cuando la da con uno ó dos puntos; pero si altera el texto en tres palabras, aunque no modifique las ideas, si incurre en tres puntos, la lección es mala. Viene la palmeta ó el zurriago, y su aplicación prepara la memoria para otro esfuerzo más feliz. Contar los puntos y castigar: esta es la principal ciencia del maestro; leer y releer el catecismo en voz baja, en voz alta y en todos los tonos, hasta que los sonidos significados por el impreso se graben en la memoria perfectamente, es toda la aptitud que necesita el estudiante; los grados de memoria se compensan con el tiempo invertido en el estudio; el que no puede aprender la lección en una hora, la aprende en dos. Esto es indiferente al maestro: nunca pregunta por el trabajo invertido; su interés único está en no tener que contar puntos. Dados estos antecedentes, se comprende la razón por qué los que enseñan no se preocupan de conocer las aptitudes de sus discípulos, *ni las suyas propias*: ese conocimiento debe parecerles inútil. Para oír recitaciones y contar faltas materiales, no se requiere conocimientos de la naturaleza humana; para que el alumno aprenda de memoria una cantidad de palabras, no necesita el maestro saber qué aptitudes tiene aquél; si tiene memoria, le basta; si no la tiene, culpa es de la naturaleza. Afortunadamente empiezan á desaparecer de entre nosotros tan lamentables prácticas, pero la rutina impera.

Y a continuació afegeix l'ilustre pedagoga americana:

Justo es recordar que no andaban, hace poco, lejos de pensar del mismo modo las autoridades escolares superiores, como lo demuestra el hecho de otorgar tí-

tulos de suficiència pedagògica a quiens no habrían sido capaces para enumerar las potencias de su mente, y el de juzgar el éxito de los exámenes de fin de año con el mismo criterio con que los maestros juzgan las lecciones diarias. Como las autoridades pensaron, opina la generalidad del pueblo, que no comprende el saber y los adelantos de la juventud, sino cuando la ve cargada la cartera de libros, y la memoria de largos y brillantes discursos.

Com acertadament suposa'l doctor Berra, aquesta no es tan sols la vera efígie del nostres mestres ibero-americans. En ella s'hi poden reconeixen tan ponderats mestres suïssos, belgas y francesos, de més il·lustre però no de major solidesa.

Aquí, com a fora, las Escuelas Normals presentan tots el síntomas de la més esparveradora *anormalitat*. D'ellas ne surten aqueixos mestres, els mestres *passats*... per aygua; però el *Mestre* no apareix.

En ellas s'hi ensenya lo que's deuria saber avans d'entrarhi, y no s'hi aprèn lo que s'ha d'ensenyar després d'eixirne.

Els pollets nascuts en aqueixas grolleras covadoras aspiran solzament a menjar mill o blat de moro; y's disputan a cops de bech un reconet tranquil ahont se retiran com la rata de la falla que

*Dans un fromage de Hollande
Se retire loin du tracas.*

Y allá, a mil lleguas de la seva *imatje*, viuen y obran ab pàlida—si no nula—conciencia de llur responsabilitat, aquella responsabilitat que feu exclamar a Scriver: «A un simple mestre li està sovint confiada la esperança de tota una ciutat.»

L'acte d'ensenyar es d'una transcendencia inmensa. Ab forma brillantissima — en l'original, s'entén,— ho expressa'l doctor W. Smith:

No puch concebir una aspiració més alta de generosa ambició que la d'exercir influència sobre'ls esperits, pensaments, opinions y caràcters dels homes. Ara bé: aytal influència la exerceix el mestre ab una extensió que may pot ésser calculada, però qu'es inquestionablement molt gran. La seva grandesa consisteix principalment en ésser incalculable. Altras influències poden ésser calculades, tant més quant que generalment consisteixen en la modificació o reversió d'opinions ja formades y de caràcters ja desenrotllats. Però la influència del mestre es exercida en desenrotllar l'esperit mateix, y quasi bé en formar-lo.

Els qu'estudian las ciencias naturals ens diuen que las ondulacions o pulsacions del ayre, que constitueixen el só, no poden may cessar completament, sinó que continúan propagantse fins que cada partícula del ayre en l'atmosfera n'ha rebut l'impuls que la fa vibrar *per sempre* encara que las sevas vibracions siguin creu-

hadas y tornadas a creuhar y modificadas per la infinitat d'altras vibracions que li han sigut comunicadas per altres sons. De manera que la posició dels àtoms de la nostra atmosfera es variada per una paraula dita en veu baixa; per una agulla que cau... Aixó es demostrable, malgrat ésser apenas perceptible: tan infinitament petit es l'efecte causat en regions remotas per un só produhit en la terra... Igualment real y més potent es la influència produhida pel mestre sobre un esperit que deu necessariament influir-se d'altres, y aquests, a la vegada, d'altres, fins y tant que tots els esperits del món sentin la seva influència, una influència originada potser en una humil escola de viletà.

No cal dir que'l Mestre no'n té la culpa d'ésser com es. *Se la moglie pecca non è il marito innocente*. Ell no «s'ha nascut», l'han engendrat ab la taca del pecat original, pitjor que taca d'oli. Es un fill *natural* de la societat, d'aquesta desgraciada Mesalina, que'l vol impur pera que no l'afronti. Feble y malaltis, el mesquinet rebroll, no pot ni sab trobar las ayguas redemptoras del Jordà ahont purificarse.

L'han convertit en un *teixit* de reglas y principis (sense *fi*) que no guarda del fret ni de la calor y sols serveix pera isolarlo de la Vida, de la Vida qu'hauria de respirar a plens pulmons, pera infundirla eficasment, ab forsa incontrastable en sos deixebles! Per malestrugansa, parla la Vida un llenguatge que'l Mestre no entén, aixordat y distret per la lluyta pera la seva, qu'es una vida artificial com la que tots desgraciadament vivim.

Al Mestre oficial, com a recompensa de sos serveys, se'l dota ab un sou mesquí, salari de *criat*, jornalet escàs ab casa franca, verduras adjacents y dejunis forsats... per *salta de pago*.

Si reclama sos drets, sa veu, *assordinada* per la feblesa dels mals aliments y l'enconyiment dels humils (dels humiliats), se pert en las buydors governamentals. Els governants d'avuy—sos deixebles d'ahir—sols se'n recordan per honrar-se.

Els Mestres son menys atesos que'ls Estudiants. Las *atentas súplicas* dels primers las reproduheixen els *Monitors* del ram. Las *ruidosas protestas* dels segons figuran en lloch preferent en la premsa de major circulació.

La veritat es que'ls Estudiants han conseguit, a copia de repichs de *campanas*, ferse reconeixen com a *força viva* positivament utilisable... a cinch céntims el número.

El Mestre deixarà d'ésser com es quan la societat el necessiti tal com ha d'ésser. Ara

s'hi avé y l'accepta ab todas las sevas deficiencias per allò de que *pour faire un bon ménage il faut que l'homme soit sourd et la femme aveugle*. Hi há més: un mestre que volgués ésser *comme il faut*, seria mirat com un ser extrany.

La missió del Mestre es d'una sublimitat corprenedora.

El Mestre, essent com hauria d'ésser, es-talviaria caborias al legislador, treuria al

advocat pretextes de defensa d'ignocents y culpables, faria innecesari al sacerdot qu'administra remeys espirituals, substituhiria al artista productor de ficcions de Vida, dotant d'aptituts als esperits pera sentir la Vida directament, sens intermediaris. En una paraula, faria individus de *mens sana in corpore sano*, equilibrats, ben avinguts ab si mateixos y menys necessitats que'ls d'avuy de Providencia.

SALVADOR ALBERT.

LA PENEDIDA

Sota l'espés parral de la masía,
voltat de pericons ab malvas-rosa,
clavells, y violers, y didaleras;
dessota aquell dosser hont s'hi apetonan
els aucells al matí, y a ple mitj d'ia
abellas d'or y blancas papallonas;
allí sota'l parral, va dominarme
per l'encís que rajava de sa boca,
pel cel que 'ls seus ulls blaus me prometían,
pel frech dels nostres cors; y jo, ben boja,
encegada per ell, l'ànima al llabís
y la sanch flamejantme tot el rostre,
li vaig dir tremolant:—So teva, teval!—

Ni may que li hagués dit! Desd'alashoras
jo l'he vist gallejant per balls y plassas,
venut, com trasto vell, a un'altra dona,
dantse ayres de senyor qui avans tenia
d'estripar el terrós fins a la posta;
jo l'he vist al traydor fer magarrufas
com las que'm feya a mi, tan galindoyas!,
a la pubilla, malcarada y lletja,
que l'ha pres per servili de riota. .

Tonta de mi, que al joch de sa palica
vaig entregarme! Igual que una panotxa
desgraná lo meu cor. May vaig reptarlo.
Ell fou amo, fou rey; jo seva y fora;
seva y ben seva com el llech que duya,
seva y ben seva com sa veu xamosa
ab la qual m'encisá, com els encisa
als pardals del parany la mostayola...

Mes ara li tinch odi, l'aborreixo,
fins me sab greu que visca. Si fos home,

com els rahims al cup l'esclafaria!...
Tant mateix me l'ha feta massa grossa!
Perdó de Deu no pot gaudir quan fini,
ni en vida ha de trobar cap hora dolça
qui'l cos m'ha bravejat ab sos abrassos,
qui de mas galdas ha furtat las rosas,
qui ha entelat els meus ulls, qui de naixensa
com l'escorpi enmatrina lo que toca...

Altrament, es ben guapo y ben reguapo!
Tan bé qu'hauria estat a ma faldona,
jo, posantli a la orella brots d'aufábrega,
y ell, fentme ab son mostatxo pessigollas!...

Mes ¿qué dich jo? Si algú'm sentís creuria
que l'estimo un bell xich... Y ves, ni gotal
M'ha fet mal, es dolent: dochs no l'estimo!
No hi há ningú qu'estimi a la gatosa.
Me penedesch d'haverli estat promesa,
d'haver pres d'ell ni un bri de farigola,
d'haverlo abrigallat ab mas caricias,
d'haverli dit «so teva...» May la soca,
serrada ja, tornar pot a ser arbre;
montanya amunt els xaragalls no hi corren.

Mes jah, que'l cor se'm núa! Si tornava,
si aque'ls ulls me miressin altra volta,
si aquesta formigor que hi há en mas venas
ell volgués novament demá remoure,
jo'm fondria a sos peus y li diria:
—So teva, so ben teva, teva total!—

CLAUDI OMAR Y BARRERA

UNA CLEO

(BOSQUEIG D'UNA NOVELA)

VI

Tots els dijous, a las tres de la tarda, se celebraven reunions de senyoras a casa de don Joseph Pau Golorons. Donya Esperansa, la esposa del actuari, dirigia la conversa. S'enrahonava de vestits, de criadas, de criatures y de trapacerias. L'arribada del periódich *El Eco de la Moda* era saludada com l'aparició d'una bona nova consoladora y benéfica, com un do que la gran ciutat concedia a las pobras donas de las capitals petites. Després se relatavan malifetas de didas y criadas. N'hi havia de terribles. L'una s'entenia ab l'amo; l'altra, cada nit sortia ab un sargent d'enginyers; l'altra robava mocadors de butxaca; l'altra era bruta y malparlada; l'altra's perfumava y vestia ab elegancia. Era qüestió de no acabar may.

Al cap d'una estona la conversa variava.

—El meu nen té la verola borda.

—La meva *Luisita* s'ha fet un trench.

—L'Enriquet ja va a estudi.

—Avuy he purgat a n'en *Paquitu*. Tot plegat res: un *enfitorum* de carmetlos.

—La nena de vosté es molt *mona*...

—Aixis ho diuhen, però no n'hi há pera tant...—

Y a la fi, las senyoras se trobavan a gust. Comensavan las trapacerias. Tothóm rebia. No's podia moure un peu a la ciutat sense'ls corresponents comentaris. Y aixis passavan las setmanas. Las trapacerias eran sempre las mateixas: sols variavan las personas.

El dijous següent als memorables aconeximents del cassino, se reuniren a casa de don Joseph, baix la presidencia de donya Esperansa, las senyoras més distingidas de Vallfonda: la esposa del jutje, una malagueña morena y biliosa; la senyora Pla, donya Emilia Bosch, la generala y la muller del registrador de la propietat.

A un cantó de la sala, las senyoretas no parlavan alegrement com altres jorns. L'objecte de llur conversa eran quasi sempre'ls sabres y'ls pantalons vermells. De tant en tant tocavan el piano o bé cantavan cansonetas d'en Tosti. Ademés de las fillas de don Joseph, *Teresita*, *Lolita* y *Conchita*, hi havia las senyoretas Pla y Bosch, heroínas de la festa passada, que fingian grans aficions musicals; la filla del jutje, y una cosina de las noyas de la casa.

Mes, per l'atmósfera del saló, surava quelcóm d'extrany aquella tarda. Las noyas se miravan ab malicia, y signes expressius se recordavan el gest superb de la ballarina. A la *Consuelo* Bosch li escapava'l riure. Lo que sentia era'l no ésser tan ben feta com aquella donota.

—El *can-can* es molt bonich—deya:—l'he vist ballar a París.—

La filla del jutje explicava a mitja veu que més li agradavan las *seguidillas* y *malagueñas*.

—Ezo,—afegia—ze ha de ve en mi tierra. *Aquí la mujere no tienen arma. Vale ma la gracia gitana de una andalusa que la güena forma de toa la francesa y de toa la catalana...*—

La senyoreta Pla va intervenir. Però no tenia ganas de disputar. Aquell malestar indefinible la corprenia també. Las noyas callaren.

Llavors s'ohi'l murmurí de las senyoras.

—Noyas—digué donya Esperansa—anéu al jardí.—

Las noyas se'n anaren, y un silenci solemniat regná a la sala. Donya Esperansa's mossegava'ls llabis. A la fi rompé'l silenci.

—S'havian vist cosas grans a Vallfonda, però com la de l'altra nit, cap. Alló devia ésser cosa dels militarots. La falta de creencias ho porta. Créguinme, senyoras: hem arribat a una situació que no sé com ne surtirém. Lo que passa aquí es escandalós de debó.—

Las senyoras callaren, abaixant el cap. Res s'hi podia fer! Donya Esperansa sospirava. Però don Joseph, que entrá a saludar a las senyoras, se mostrava ara més tranzigent que al cassino.

—Cosas de la joventut—deya.—Ja sé sab que aquestas donas no son exemples vivents

de moral. Però al món hi ha d'haver gent de tota mena.—

Donya Esperansa, gelosa del bon nom de Vallfonda, patia horriblement. Se sentia ofesa a la vegada com a esposa y com a patriota. ¿Ahónt anirían a parar?

Mentres tant don Joseph continuava disculpant a la ballarina.

—Aquestas xicotas —deya— son verda-ders caps buyts. No tenen cervell. Lo que ha fet no passa d'ésser una criaturada.—

Donya Esperansa se'l mirá fit a fit. Don Joseph tremolá, recordant el geni de la seva dona. Las senyoras compregueren que destorbavan. Cridaren a las noyas, que reyan al jardí. Una fresca alenada de joventut y de perfums penetrá ab ellas al saló.

Y quan a la fi don Joseph y donya Esperansa quedaren sols, el primer semblava un anyellet a punt de caure a las urpas d'un lleó feréstech.

La tarda se'n anava. El sol desapareixia majestuosament. La encesa capvesprada tenyia'l jardí ab fortas coloracions. Els aucells cantavan esbojarrats, ratllant l'espai cubert de núvols illuminats per un color roig fortíssim. Una polsina daurada's gronxava suau per demunt dels fullatjes. L'aygua d'un petit brollador cantava ab tristesa.

A dins del saló l'ombra y'l silenci augmentavan. Don Joseph no sabia qué fer. Mirava'ls mobles, antigas cadiras de mollas ab assentos y espatllers de domas verdós: mirava'ls cortinatjes, els tapissos vermells. Després, sos ulls se fixaren sobre un retrat de son pare, com si cerqués socors devant de la tempesta propera.

—Escolta, Joseph—digué de cop donya Esperansa:—fa dos dias que no ets el mateix d'avans. No menjas ni trevallas. No sé hónt tens el cap... Es a dir, massa qu'ho sé. Aquella malehida t'ha embruixat. Si havias d'acabar aixís, no't calia fer el bestia cridant en contra d'ella com vas fer al cassino, fastigós! Digam: ¿quán te costa, fins arà?

—Esperansa, jo't juro que...

—No'm vinguis ab mentidas. Sé qu'ets un poca vergonya y un viciós. Bé ho sé prou qu'ahir a la nit no vas anar a cal jutje! A n'a mi no m'enganyas! Y com se't deu *rifar*, la vacassa! Tan vell y tan boig!

—Esperansa, jo...

—Calla! Tens sort que tenim fillas. Si no fos aixís, ja t'hauria plantat!

—Creume, Esperansa! No l'he vista més que al cassino... Ahir vaig anar a cal jutje, t'ho juro! Pregúntali!

—Encara tens la poca vergonya d'enrahonar! Sápigas, donchs, qu'ara mateix la seva senyora m'ha dit que no't va veure. ¿Ho tens entés?

—Es que...

—Prou! Ja hem enraonat massa. D'avuy endavant jo cobraré'ls comptes de la *escribania*. No vuy que malmetis els dots de las tevas fillas!

—D'aixó te'n guardará prou!—cridà don Joseph, enfurismantse de cop.—Soch l'amo y faré lo que'm dongui la gana!

Y surti del saló tancant la porta d'una revolada. Donya Esperansa caygué sobre'l sofà, plorant. Y sas tres fillas vingueren a consolarla.

(*Seguirá.*)

GERONI ZANNÉ

NOVAS

La conferencia donada darrerament a l'associació «Catalunya Federal» anà a càrrech del conegut catalanista en Joseph Mallofré, qui comensá a desenrotllar el tema «Particularisme y Nacionalisme» ab tal profusió de datos y exemples instructius, que ab vera fruició de la concurrencia transcorregué tota la vetlla sense haver agotat el conferenciant la materia qu'explanava y sobre la qual continuarà avuy en el mateix local y en una segona sessió, que segurament se veurá tan concorreguda com la primera, demostrantse la simpatia ab que'l públich veu aquests actes de cultura y patriotisme que tan assiduament venen celebrant nostres companys autonomistas de «Catalunya Federal.»

El Liberal en Barcelona publicá un article ilustrat, dedicat a la incomparable festa major de Vilafranca, segons ell de *Vilafranca*, ab lo que's pot suposar que ni la festa ni la vila son catalanas.

Aixó es senzillament cómic.

Lo trist es que'l diputat per aquella població senyor Zulueta, en un hermós y consienciat preàmbul al dit article de *El Liberal*, també escriu o li fan escriure *Vilafranca*.

Ens sembla que'l senyor Zulueta es catalá.

Y que deuria protestarne.

El moviment literari catalanesch de Fransa y d'Espanya pren cada dia més vol, y la im-

portancia d'aqueix moviment, degut fins ara al llibre, en lo successiu serà també degut al teatre, donchs nostre Teatre Català va a ésser portat a Perpinyà per la companyia del Romea, que hi darà desd'avuy una curta serie de representacions, posant en escena algunas de las més genials obras del gran Guimerà, y las del teatre modern que, degudas a diferents autors de nostra terra, han sigut estrenadas ab éxit a Barcelona.

Sembla qu'es gran la espectació que hi há a Perpinyà ab tal motiu.

Totas las personas un xich ilustradas saben perfectament qu'Aristòfanes fou el rey de la comedia helénica, que las sevas obras teatrals son models de vis cómica, d'intenció satírica y d'enginy, y que serviren en son temps de xurriacas pera fuhetejar vicis, hipocresias y defectes de tota mena.

Per consegüent, l'acte d'aplicar a un periodista'l qualificatiu d'*aristofanesch* constitueix en una censura, sinó un elogi dels més entusiastas que puguin ferse, ¿veritat?

Aixis ho creyam, però viviam enganyats. Segons llegim en un periòdich local, *El País*, de Madrid, no fa gayres dias, usá'l mot *aristofanesch* en sentit depressiu. Y quan a Madrid ho fan...

La cosa ve de qu'en Blasco Ibáñez y'l senyor don Adolfo Suárez de Figueroa tingueren rahons sobre assumptes que no fan al cas. Y com a fi de festa intervingué'l periòdich republicà-unitari *El País*, y pera aixafar al senyor don Adolf... etc., li etjégá'l terrorífich adjectiu: *aristofanesch*!

Pobre senyor de Figueroa! Si n'haurá quedat d'esclafat! No's pot dirigir a un home insult més terrible.

Ja ho saben, donchs, nostres llegidors. Si demà's barallan, per exemple, ab un poeta, poden dirli ab tota bona fe: «Calla, qu'ets poeta com el Dant, versificas com l'Heredia y en Verlaine y tens més imaginació qu'en Victor Hugo!» Y si'l poeta no s'enfada (que no s'enfadarà, res d'aixó), ensényinli'l número de *El País* de referencia y no tindrà altre remey qu'enfadarse.

No hi há com certs fills de la *coronada villa del oso y del madroño* pera trobar insults nous.

Ha quedat definitivament constituïda la societat «Foment del Teatre Lirich Català», quin objecte es trevallar constantment y sense treva pera la creació, implantació y propagació del Teatre Lirich Català, tant dintre de Catalunya com fora d'ella.

S'ha encarregat de la direcció artística de «Catalunya Nova»l mestre Joseph M.ª Carbonell, qui ha fet circular un volant imprés donant compte d'haverse reorganísat en dita societat choral las classes de solfeig pera

noys y noyas, y haverse creat ademés classes especials de teoria e historia de la música, de cant, de piano, etc., totas gratuïtas.

El senyor Carbonell expressa, a major abundament, el lloable convenciment de que sa obra no serà estéril. Aixis ho desitjém.

Publicacions rebudas:

La Vida Nova, de Dant Allighieri, traduïda al català per Manuel de Montoliu, ab un prefaci del mateix. Aquesta traducció de la famosa obra del immortal poeta florentí forma'l volum X de la «Biblioteca Popular» que, ab tant acert com acceptació, ve publicant la llibreria y estampa de «L'Avenc». La versió catalana de la incomparable *Vita Nuova* fa honor al seu traductor, qui al posar las mans en una joia tan y tan preuada pera vestirla ab el catalanesch ropatje, ha sabut conservar els tresors de poesia del original.

Com en la traducció de la *Divina Commedia* feta en el sigle XV per Andreu Febrer, en la d'en Manuel de Montoliu s'hi demostra ben a las claras la potentosa semblansa que ab el nostre català clàssich té l'antiga llengua italiana, y per consegüent, la superioritat d'aquell, sobre'ls demés idiomas llatins, pera donar una idea bon xich més que aproximada de las bellesas que rubleixen l'espléndit original. Preu, 50 céntims.

El Regionalismo ó la bancarrota, opúscul de 113 planas, animosament escrit en castellà per don Alberto Pallás Montseny, *Licenciado en Teología y Derecho Canónico, Examinador Sinodal de Málaga y Segundo Capellán de la Armada*, y publicat ab licencia del Ordinari en aquesta ciutat, per la llibreria y estampa de Subirana germans. Hem copiat els títuls que l'autor consigna després del seu nom en la portada del llibre, pera donar una idea als nostres llegidors de la imparcialitat ab que hi está exposat, en el mateix, el problema regionalista, donchs sentne com ne fa'l senyor Pallás una apologia complerta, fonamentada ab las rahons més justas, atinadas y plenas de bon sentit, y tenint en compte'ls estaments socials de que forma part, aquella salta més a la vista encara. Es un llibre que's llegeix ab gust, ple de veritats; tenint en compte sempre que l'autor es un *regionalista* convensut, que defensa'l *regionalisme* en tota la extensió gramatical de la paraula: però res més que'l *regionalisme*. Colocantnos dintre del seu punt de mira, té rahó, y per aixó'l felicitem agraïntli l'envio del seu llibre. Preu, 1 peseta.

La unión de los jóvenes, comedia en cinch actes d'Enrich Ibsen, traduïda al castellà per A. Palau y Dulcet y publicada per la «Biblioteca del Teatro Antiguo y Moderno», de la que'n forma'l volum VIII, venentse com tots els anteriors a 1 pesseta.